

Boekrecensie Cor van Bree en Jan Stroop over de Nederlandse taal

Taalfouten maken we niet

De regels kennen ze niet, maar Nederlanders weten feilloos wat in hun taal wel en niet kan

“Er is hen verweten dat ze nog beroerder voetbalden als Andorra.” Zet zo’n zin in de krant en lezers fulmineren meteen: foei, twee fouten! Hen moet hun zijn en als natuurlijk dan.

Twee gepensioneerde taalkundigen denken daar anders over. Jan Stroop en Cor van Bree maken een scherp onderscheid tussen taalfouten en zogenaamde feilen, zoals ‘als’ voor ‘dan’ en ‘leggen’ voor ‘liggen’. Dat tweede type is helemaal niet in strijd met de aard van het Nederlands. Het wordt alleen afgekeurd, schrijven ze, omdat de critici het associëren met ‘laag geschatte bevolkingsgroepen’ (Van Bree), op grond van een ‘maatschappelijk oordeel’ (Stroop).

Een echte fout zou bijvoorbeeld on-Nederlands gerommel met de woordvolgorde zijn (ik morgen vertrek) of het gebruik van ‘hoeven’ in: ze hoeft morgen te komen. Welnu, daar bezondigt niemand zich aan. Nederlanders weten vrijwel feilloos wat in hun taal wel en niet kan, ook al kunnen ze de regels daarvoor maar zelden formuleren. Tussen haakjes: dit standpunt houdt niet in dat Stroop en Van Bree het onderwijs in wat maatschappelijk wenselijk taalgebruik is, willen afschaffen.

Voor al Stroop maakt er in de artikelenbundel ‘Die taal, die weet wat’ werk van om uit te leggen hoe we aan allerlei schoolse voorschriften gekomen zijn. Niet altijd hadden de bedenkers ervan succes. Zo hekelden sommigen eeuwen geleden de in Holland gangbare ai-klank in woorden met een ei (meid, schreide). In het huidige Polderlands, een door Stroop geïntroduceerde term, floreert die ai weer, nu tevens in woorden met een ij. ‘Een uitje met een kleine oude vrijster’ klinkt dan als ‘un autju met un klaine aaude vraistur’, want ook de ‘ui’ en de ‘au/ou’ zijn niet stabiel gebleven.

Van zijn kleine veertig artikelen besteedt Stroop de helft aan een scala van andere onderwerpen die menige taalgebruiker interesseren. Een selectie: de uitspraak van Willem-Alexander, neef van Meester Pieter Fan Follebove; de opmars van ‘zaaddodend’ (als in: *het zaaddodende proza van Rutte*); het lidwoord het, niet bestaand omdat ‘t nooit (?) zo wordt uitgesproken. Het wordt de liefhebber allemaal lezenswaardig voorgeschoteld.

Dat geldt ook voor de stukken over dialectwoorden: regionale synoniemen van onder andere zakdoek, mazelen, hersenen, ui, paardebloem en aardappel. Je krijgt er een recept voor paardebloemblaren als groente bij cadeau. En je komt ook te weten dat middeleeuwers hun neus plachten te snuiten met de blote

(linker)hand. Erasmus vond dat onbeschaafd; hij beval het gebruik van twee vingers en een neusdoek aan. Mocht daarbij het vuil uit de neusgaten deels op de grond vallen, dan ‘moet men dat terstont met de voet uytreden’.

Cor van Bree, expert in de historische taalkunde en de dialectologie, is er eens goed voor gaan zitten om vrijwel alles wat de belangstelling van de taalminnende leek wekt, bevattelijk te bespreken. Woordontlening, de onzin van het Groot Dictee, scrabbleproblemen, beeldspraak, idioom, etymologie, fonetiek, het lot van de sterke werkwoorden, de Indo-Europese taalfamilie – het passeert allemaal de revue in zijn boek, treffend geïllustreerd met historische en eigentijdse details.

‘Het Nederlands in gevaar?’ is de titel. Van Bree’s antwoord op die vraag laat zich samenvatten als: dat valt wel mee, al zijn er wel bedreigingen en problemen. Die signaleert hij bijvoorbeeld in het hoger onderwijs, waar matig of zwak Engels de kennisoverdracht schaadt en waar ‘Nederlands, tenzij’ de norm zou moeten zijn. Engels in het basisonderwijs, buiten de andere vakken om, heeft zijn zegen.

Onderwijs in allochtone talen ook, voor kinderen die beter af zijn met ‘een rijk Turks, Arabisch of Berbers’ dan met ‘een arm Nederlands’. Hun latere verwerving van het Nederlands is erbij gebaat.

Een bijkomende attractie van dit overzichtswerk is dat Van Bree er eigen ervaringen in verwerkt, kleine tekortkomingen in zijn taalverwerving inbegrepen. Zo heeft hij ‘nog altijd moeite’ met de verleden tijd van bevelen (beval, bevaal, bevoel?) en ‘heeft het lang geduurd’ voordat hij paperclips als meervoud herkende.

Cor van Bree: Het Nederlands in gevaar?

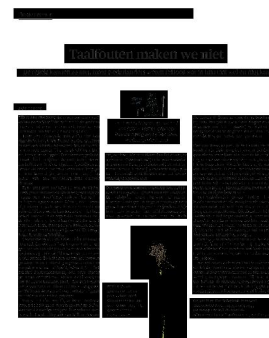
Unieboek/Het Spectrum; 352 blz. € 24,99

Jan Stroop: Die taal, die weet wat.

Athenaeum – Polak & Van Genneep; 207 blz. € 17,50

JAAP DE BERG

De auteurs buigen zich over tal van (taal)kwesties, allemaal lezenswaardig en, bij Van Bree, treffend geïllustreerd

Bij de regionale
 synoniemen van de
 paardebloem geeft Jan
 Stroop een recept voor
 paardebloemblaren als
 groente cadeau.

FOTO COLOURBOX

